

Василь Ухач,

кандидат історичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і права
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету

УКРАЇНСЬКИЙ ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ 1940–1950-Х РОКІВ: ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ (ВИБРАНІ АСПЕКТИ)

Проаналізовано процеси інституціалізації досліджень суб'єктів українського визвольного руху періоду 1940–1950-х років в контексті державної політики комеморації та зокрема створеного у 2006 році Українського інституту національної пам'яті.

Ключові слова: інституціалізація, Український самостійницький рух, суб'єкти українського визвольного руху 1940–1950-х років, Український інститут національної пам'яті, державна політика комеморації, сучасна історіографія.

Ухач В.

Украинское освободительное движение 1940–1950-х годов: институциализация исследований (избранные аспекты)

Проанализировано процессы институциализации исследований субъектов украинского освободительного движения 1940–1950-х годов в контексте государственной политики коммеморации и в частности созданного в 2006 году Украинского института национальной памяти.

Ключевые слова: институциализация, Украинское самостоятельное движение, субъекты украинского освободительного движения 1940–1950-х годов, Украинский институт национальной памяти, государственная политика коммеморации, современная историография.

Ukhach V.

Ukrainian liberation movement in 1940–1950 : institutionalization of researches (chosen aspects)

The institutionalization processes of subjects researches of the Ukrainian liberation movement in the period of 1940–1950-ies in the context of the state policy of comorbidity and in particular the Ukrainian Institute of National Memory (created in 2006) are analyzed.

Keywords: institutionalization, Ukrainian independent movement, subjects of the Ukrainian liberation movement in 1940–1950, Ukrainian Institute of National Memory, the state policy of comorbidity, modern historiography.

Постановка проблеми. Процеси національного відродження, розгортання національних рухів значною мірою посприяли усталенню проблематики українського визвольного руху. Водночас у контексті інструментарію державної політики пам'яті незалежної України вкрай важливим поставало питання інституційних заходів, що, на нашу думку, за взірцем насамперед країн Балтії, Центрально-Східної Європи, які позбувались спадщини тоталітарного комуністичного режиму, свого роду «уконституювали» б діяльність як державних, так і громадських організацій у сфері повернення історичної правди, зокрема і про національно-визвольну боротьбу 1940–1950-х років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній українській історіографії відсутні системні напрацювання заявленої наукової теми. Окремі аспекти знаходили своє відображення в ряді колективних та індивідуальних монографій, дисертаційних досліджень, наукових публікацій, зокрема таких авторів: В. В'ятровича, О. Гриценка, С. Кульчицького, О. Кентія, О. Лисенка, І. Патріляка, В. Солдатенка, В. Ухача та ін. [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Впродовж 1991–1996 рр., незважаючи на спроби насамперед українського парламенту унормувати процес вивчення питань, пов'язаних із перевіркою діяльності ОУН і УПА, це не привело до жодних реальних результатів, завівши українські владні інституції у політичний «клінч» [2]. На заваді розробці юридичного (наголосимо, що своєї частки роботи правники не виконали і досі, а правові аспекти оцінки діяльності суб'єктів українського визвольного руху часів Другої світової війни та післявоєнного періоду і досі залишаються, за винятком окремих досліджень науковців, які розробляли цю нішу в контексті власних наукових уподобань [3], слабкою ланкою в сучасній

історіографії – В. У.) та історичного висновків, на нашу думку, стали протилежні погляди на проблему ОУН і УПА парламентських політичних сил [4, с. 7], відсутність належного фінансового забезпечення [5, с. 16] і, без перебільшення, нерішучість, своєрідний електоральний страх відповідальних владних керівників рішуче взятися за об'єктивне розв'язання цього питання.

Оцінюючи інституційну складову у діяльності окремих органів влади України впродовж 1994–2004 рр. у питанні дослідження українського визвольного руху, слід констатувати, що вона обмежилася рамками прийнятих ухвал, створення тимчасових комісій Верховної ради України, президентських ініціатив та доручень урядовій комісії. Виходячи із реалій суспільно-політичної ситуації в різних регіонах, очільники Української держави, представники окремих політичних сил, особливо представлених у парламенті, загалом обрали «тактику невтручання в «проблему ОУН-УПА» [4], що фактично консервувало цю проблему, але аж ніяк не знімало протистояння навколо неї, продовжуючи розколювати українське суспільство.

Метою статті є проаналізувати процеси інституціалізації досліджень суб'єктів українського самостійницького руху періоду 1940–1950-х рр. у контексті державної політики комеморації і зокрема створеного у 2006 рр. Українського інституту національної пам'яті.

Виклад основного матеріалу. Неспроможність тимчасової парламентської комісії вирішити питання змусило Президента України Л. Кучму 28 травня 1997 р. дати доручення створити Урядову комісію з вивчення діяльності ОУН і УПА на чолі з тодішнім прем'єр-міністром В. Смолієм [6, с. 64]. Постановою Кабінету Міністрів України від 12 вересня 1997 р. за № 1004 [7], комісія на чолі з віце прем'єр-міністром і рядом міністрів, голови СБУ, Генпрокурора (за згодою), президента НАН та керівників Інституту історії України та Інституту стратегічних досліджень, обох ветеранських об'єднань (за згодою) [4, с. 7], отримала завдання «вивчення питань, пов'язаних з діяльністю ОУН-УПА, і підготовка історично та юридично обґрунтованих висновків щодо її діяльності» [7]. У рамках комісії у вересні 1997 р. було створено при Інституті історії НАН України робочу групу істориків (розпочала роботу у 1998 р.) для підготовки історичного висновку про діяльність ОУН і УПА [8].

Результатом величезної пошукової та аналітичної роботи стала публікація у 2000 р. попередньої історичної довідки «Проблема ОУН-УПА» [9] обсягом в 129 с. і зроблений на її основі «Історичний висновок про діяльність ОУН-УПА (попередній варіант)» [10]. У 2005 р. була надрукована книга «Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія» [4], яка стала своєрідним вінцем напрацювань робочої групи істориків.

Впродовж 1998–2004 рр. робоча група істориків надрукувала на базі Інституту історії України 27 книг загальним обсягом 5723 с., більшість з яких були монографічними дослідженнями «білих плям» в історії націоналістичного підпілля та Української повстанської армії [4].

В умовах фактичної відсутності нових інституційних установ у царині національної пам'яті (скажімо, за зразком Інститутів національної пам'яті країн колишнього соціалістичного табору – В. У.), на нашу думку, цю місію у межах власних повноважень, перебрали у цей період на себе академічні науково-дослідні (насамперед Інститут історії України, Інститут стратегічних досліджень) та університетські заклади.

Події «помаранчевої» революції 2004 р. і прихід до влади Президента В. Ющенка ознаменували початок якісно нового етапу в інституціалізації досліджень українського самостійницького руху. Перші укази нового Президента В. Ющенка, що стосувалися українського визвольного руху періоду Другої світової війни та післявоєнного часу, з'явилися у 2006 р., і на думку О. Гриценка «...були за змістом та завданням досить обережні» [11, с. 742].

Водночас Указ № 879/2006 від 14 жовтня «Про всебічне вивчення і об'єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху та сприяння процесу національного примирення» містив інноваційну складову та передбачав ціль: «консолідації та розвитку української нації, встановлення історичної справедливості щодо учасників українського визвольного руху, сприяння процесу національного примирення та взаєморозуміння, відновлення національної пам'яті» [12]. На уряд та академічні науково-дослідні інститути покладалося завдання розробки комплексу заходів на 2006–2007 рр., зокрема: продовження ґрунтовних наукових досліджень, організації різнопланових наукових форумів, налагодження видавничої та інформаційно-популяризаторської роботи з використання ЗМІ, телебачення. Особливий акцент в Президентському указі ставився на розробку законопроекту про український визвольний рух 20-50-х років ХХ століття [13, с. 128]. Отже, Указ № 879 окреслював дослідницькі, законодавчі та просвітницькі напрями роботи.

Помітне небажання відповідальних урядових очільників практично втілювати поставлені у президентських указах завдання фактично змусили В. Ющенка у січні 2008 р. внести до Верховної Ради власний проект

Закону України «Про правовий статус учасників боротьби за незалежність України 20-90-х років ХХ століття» [14]. Проте черговий раз ні президентський законопроект, ні пізніші законопроекти, підготовлені окремими депутатами з національно-демократичних фракцій, не знайшли підтримки в українському парламенті [11, с. 748].

Одним із завдань історичної політики в часи президентства В. Ющенка було визначено діяльність, спрямовану на формування національної єдності та спільної культурно-історичної ідентичності. Зрештою, історична політика в діяльності глави держави займало одне з пріоритетних місць, а тому нагальною стала потреба створити державну інституцію, яка б відповідала за її проведення [15, с. 65].

Український інститут національної пам'яті (далі – УІНП) був утворений Постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 764 як «центральный орган виконавчої влади із спеціальним статусом» [16]. Урядовою Постановою № 927 від 5 червня 2006 р. «Про затвердження Положення про Український інститут національної пам'яті», новий орган (п. 1 Положення) є «спеціальним уповноваженим центральним органом влади у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу» [11, с. 438] (Постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 р. № 664 спеціальний статус було знято) [17]. Відповідно до Положення УІНП «організовує виконання актів законодавства з питань, що належать до його компетенції, здійснюють контроль за її реалізацією, узагальнює практику застосування законодавства, розробляє пропозиції щодо його вдосконалення і в установленому порядку виносить їх на розгляд Президента України та Кабінету Міністрів» [16].

Програма діяльності УІНП передбачала: «реалізацію державної політики та координацію діяльності у сфері відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу; забезпечення всебічного вивчення етапів боротьби за встановлення державності України у ХХ столітті, історичного минулого Українського народу, в тому числі усіх форм репресій; здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій, учасників національно-визвольної боротьби; висвітлення та пропаганду славних сторінок історії України, видатних українців та видатних колективів у всіх сферах життя; розробку гуманітарних та економічних засад розвитку майбутнього України в контексті незворотності державності; створення Центрального державного архіву національної пам'яті та цілий ряд інших напрямів» [16].

За часів Президента В. Ющенка та головування УІНП І. Юхновського найактуальнішими проблемами діяльності інституту були: питання Голодомору 1932–1933 рр. в Україні; політичних репресій тоталітарного режиму проти Українського народу; розбудови національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили» [18]; створення Архіву національної пам'яті (електронної бази архівних документів подій, пов'язаних з українським визвольним рухом ХХ століття, політичними репресіями, голодомором тощо) [19, с. 17]. У переліку пріоритетних напрямів праці УІНП і український визвольний рух 20–50-х років ХХ століття, зокрема опрацювання концепції та підготовка проекту Закону України «Про українську збройну визвольну боротьбу 1917–1956 років, статус і соціальний захист її учасників», збір доказової бази з метою аргументації необхідності прийняття цього закону [16].

У науковій літературі спостерігається досить широка палітра підходів до постання, пріоритетних завдань діяльності, значення та оцінки УІНП за часів Президента В. Ющенка. На думку В. Расевича, УІНП було створено за аналогією існуючих Польського Інституту національної пам'яті (далі – ПІНП) та Яд Вашем в Ізраїлі [15, с. 65]. Для порівняння, польський Інститут національної пам'яті (далі – ПІНП, утворений 18 грудня 1998 р.) має власну специфіку і складається з двох частин – Інституту і комісії [20, с. 404], є «польською державною науково-дослідною, архівною та люстраційною установою ...» [21, с. 162]. Структура і роль ПІНП включає чотири різнопланові вертикалі: Комісію розслідування злочинів проти польського народу, Бюро надання та архівації документів (у його розпорядженні знаходиться бл. 80 км. полиць з документами), Бюро публічної освіти, Бюро люстрації. Польський ІНП окрім центрального включає 11 регіональних відділів або управлінь, 7 делегатур, видає 6 журналів-щомісячників («Пам'ять. pl», «Бюлетень ІНП», «Право і справедливість», «Архівний огляд ІНП» та ін.), освітній інтернет-портал «Пам'ять. pl», цифрову бібліотеку, віртуальний музей та ін. [21, с. 163]. Загалом в польському ІНП працює близько 2119 осіб, з них – 370 в архіві [21, с. 163], а річний бюджет складає десятки мільйонів [22, с. 77]. Ю. Шаповал в одній із власних публікацій «Інститут без якого не буде України» [20, с. 404], з-поміж пріоритетних напрямів роботи УІНП вказує на архівну, дослідницьку та музейно-експозиційну ділянки [20, с. 163]. Об'єктивна оцінка, на нашу думку, роботі УІНП за період 2006–2010 рр. подана О. Гриценком. Очевидно, у доброму розумінні можна позаздрити польським колегам, співробітникам ПІНП, але діяльність УІНП у перші чотири роки значно обмежувалась недостатнім фінансуванням та кадровим потенціалом. Так, стверджує О. Гриценко, попри затверджену граничну чисельність штату УІНП в 105 одиниць, бюджет фінансування установи реально вистачав на оплату праці лише 40–45 співробітникам [11, с. 444]. По-друге, інституційна розмитість поставлених завдань між установами часто ставала причиною відсутності організаційної відповідальності за їх виконання. По-третє,

О. Гриценко, не безпідставно наголошує на низькому коефіцієнті практично втілених в життя проектів УІНП. Не розпочали праці ні Архів національної пам'яті, ані науково-дослідна установа, лишень у Львові, Чернігові й Сумах інститут мав аж по 1 (!) представнику. На думку науковця, причинами такого становища була не тільки фінансова складова, але й позиція очільників провладних органів, які розглядали УІНП як «... допоміжну Інституцію з незначним потенціалом ...» [11, с. 451, 457], своєрідним тихим супротивом, або і небажанням інших відомств (Держархів, «силові» відомства), обласних державних адміністрацій ділитися власними повноваженнями та архівними ресурсами [11, с. 457].

За президентства В. Януковича в аналізі діяльності УІНП можна виокремити наступні специфічні риси: по-перше, в контексті проголошеної адмінреформи було законодавчо ліквідовано його виконавчу функцію та «перепрофільовано» «в науково-дослідну установу в управлінні Кабінету Міністрів» [23, с. 857–858]; по-друге, як «... галузева наукова установа прикладного допоміжного щодо урядових структур характеру ...» [11, с. 858], пріоритетом роботи тодішнього УІНП стали не так наукові розробки, як «забезпечення важливих державних заходів» [11, с. 862].

Події «Револуції гідності» та прихід нової владної команди ознаменували подальше законодавче унормування діяльності УІНП. Новий очільник УІНП В. В'ятрович поставив завдання повернення Інституту попереднього статусу та перетворення в незалежний від політичної ситуації орган [24]. Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті», від 12 листопада 2014 р., № 684 [25] було затверджено Положення про УІНП [26], за яким інститут є «центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури, і який реалізовує державну політику у сфері відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу» [26]. До переліку основних завдань оновленого УІНП увійшла й організація системного, об'єктивного дослідження історії української державності, етапів боротьби за відновлення державності, здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті учасників українського визвольного руху [26].

Висновки. Таким чином, за період 1991–2004 рр (за президентства Л. Кравчука та Л. Кучми) відбувався процес спроб обережного вивчення та оцінки діяльності ОУН і УПА та наступного унормування окремих аспектів їх боротьби з тоталітарними режимами. Проблема ОУН і УПА містила комплекс суспільно-політичних, ідеологічних та ціннісних складників, вирішення окремих сегментів яких перші два Президенти України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів робили з постійною оглядкою на електоральні настрої населення окремих регіонів України. Власне за цей період не було зроблено жодних реальних кроків до утворення нових інституцій, які б діяли у сфері історичної пам'яті, сприяли б поверненню правди про табуйовані комуністичним режимом питання вітчизняної історії, українського визвольного руху зокрема.

У 2006 р., значною мірою за зразком окремих країн Балтії та держав Центрально-Східної Європи (насамперед Польщі) було утворено Український інститут національної пам'яті, який як центральний орган виконавчої влади мав сфокусувати свої зусилля на відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу. Загалом першим трьом Президентам України так і не вдалося реалізувати ключове завдання політики щодо українського визвольного руху – на законодавчому рівні визнати УПА воюючою стороною і надати її ветеранам відповідні соціальні гарантії. 6 грудня 2018 р. Верховна Рада України внесла зміни до чинного законодавства, надавши воякам УПА статус учасників бойових дій та гарантувавши їх соціальний захист [27].

Список використаних джерел

1. Ухач В. З. *Український інститут національної пам'яті та його роль у дослідженні питань українського визвольного руху 40 – середини 50-х рр. XX століття. [Електронний ресурс] / В. З. Ухач. – Режим доступу : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2431.*
2. Ухач В. З. *Внесок неурядових науково-громадських установ у дослідження проблематики українського визвольного руху (1939 – серед. 50-х рр. XX ст.). [Електронний ресурс] / В. З. Ухач. – Режим доступу : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2404 (дата звернення 19.08.2018 р.).*
3. Патриляк І. К. *Дослідник важких питань вітчизняної історії [Електронний ресурс] / І. К. Патриляк. – Режим доступу : http://archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_2_2017/23.pdf (дата звернення 14.07.2018 р.).*
4. Мамонтов І. О. *Український націоналістичний рух у протистоянні антидемократичним режимам у 1920-х–1950-х рр.: історико-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / І. О. Мамонтов. – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2016. – 230 с.*
5. В. В. Дзьобак. *Організація український націоналістів і українська повстанська армія. Історичні нариси / В. В. Дзьобак, І. І. Льюшин, Г. В. Касьянов [та ін.] ; відп. ред. Кульчицький С. В. НАН України ; Інститут історії України. – Київ : Наукова думка, 2005. – С. 7–8.*

6. Федоренко В. Л. Проблеми законодавчого забезпечення реабілітації вояків Української повстанської армії, які постраждали від політичних репресій радянської влади / В. Л. Федоренко, О. В. Білий, С. В. Дрьомов, В. В. Шутович // *Стратегічні пріоритети*. – 2008. – № 3(8). – С. 16.
7. Кугутяк М. Політико-правові підстави визнання ОУН та УПА воюючою стороною у Другій світовій війні / М. Кугутяк, С. Кобута // *Галичина*. – 2008. – № 14. – С. 64.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Урядову комісію з вивчення діяльності ОУН-УПА» від 12 вересня 1997 р., № 1004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1004-97-%D0%BF> (дата звернення 16.07.2018 р.).
9. Кульчицький С. ОУН-УПА: справа в істині, а не в політичній монополії на минуле [Електронний ресурс] / С. Кульчицький. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/oun-upa-sprava-v-istini-ne-v-politichniy-monopolii-na-minule> (дата звернення 10.07.2018 р.).
10. Проблема ОУН-УПА: Попередня історична довідка, відп. ред. С. В. Кульчицький. – К. : Інститут історії України НАН України, 2000. – 128 с.
11. Проміжний звіт робочої групи для підготовки історичного висновку про діяльність ОУН-УПА: Історичний висновок про діяльність ОУН-УПА: Попередній варіант. – К. : Інститут історії України НАН України, 2000. – 38 с.
12. Гриценко О. Президенти і пам'ять. Політика пам'яті президентів України (1994-2014): підґрунтя, послання, реалізація, результати / О. Гриценко. – К. : «К.І.С.», 2017. – С. 125, 438, 444, 451, 457, 748, 852, 862.
13. Указ Президента України від 14.10.2006 р., № 879/2006 «Про всебічне вивчення і об'єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху та сприяння процесу національного примирення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/879/2006>.
14. Веденєєв Д. Військова діяльність руху ОУН та УПА й їх противників у світлі норм міжнародного гуманітарного права / Д. Веденєєв, Г. Биструхін // *Підприємництво, господарство і право*, 2007. – № 4. – С. 128.
15. Проект Закону України «Про правовий статус учасників боротьби за незалежність України 20-90-х років ХХ ст.» від 10.01.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31295.
16. Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні / за заг. ред. Л. Зашильняка ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. – С. 65.
17. Український інститут національної пам'яті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ura.in.ua/book/page_id=6/.
18. Про Український інститут національної пам'яті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.tetori.gov.ua/254.htm.
19. Указ Президента України № 400/2006 від 17.05.2006 р. «Про надання «Державному історико-меморіальному заповіднику «Биківнянські могили» статусу національного» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/4002006-4226>.
20. Постанова Кабінету Міністрів від 13 червня 2007 р. № 820 «Про невідкладні заходи щодо подальшого розвитку Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/820-2007-n>.
21. Папакін Г.В. Українські визвольні змагання 1939–1956 рр. : джерелознавчий аспект / Г. В. Папакін // *Ін-т історії України, НАН України* / Г. В. Папакін. – К., 2012. – С. 17.
22. Шаповал Ю. Доля як історія: визначні події в історії України ХХ століття і роль в них представників українського політикуму / *Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України ; Центр історичних досліджень* / Ю. Шаповал – К., Генеза, 2006. – С. 163, 404.
23. Національна історична пам'ять: словник ключових термінів / кер. авт. кол. А. М. Киридон. – К. : ДП «НВУ «Пріоритети», 2013. – С. 162–163.
24. Веденєєв Д. В. Повстанська розвідка діє точно й відважно... В кн.: *Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940–1950-ті рр.* / Д. В. Веденєєв, Г. С. Биструхін. – К. : В-во «К.І.С.», 2007. – С. 77.
25. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Українського інституту національної пам'яті» від 12.01.2011 р., № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/8-2011-n>.
26. В Інституті національної пам'яті нове керівництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/short/2014/03/26/142108/>.

27. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті» від 12 листопада 2014 р., № 684. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-n>.
28. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про Український інститут національної пам'яті» від 12 листопада 2014 р., № 684. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-n>.
29. Закон України «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо посилення соціального захисту учасників боротьби за незалежність України у XX столітті», № 2640-VIII від 06.12.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2640-19>.

References

1. Ukhach, V.Z. (2018). *Ukrainskyi instytut natsionalnoi pam'iaty ta yoho rol u doslidzhenni pytan ukrainskoho vyzvolnoho rukhu 40 – sereyny 50-kh rokiv XX stolittia*. <http://www.lex-line.com.ua> Retrieved from http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2431 (data zvernennia 12.07.2018 r.); *Yoho zh. Vnesok neuriadovykh naukovo-hromadskykh ustanov u doslidzhennia problematyky ukrainskoho vyzvolnoho rukhu (1939 – sered. 50-kh rr. XX st.)*. <http://www.lex-line.com.ua> Retrieved from http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2404 (data zvernennia 19.08.2018 r.) [in Ukrainian].
2. Patryliak, I.K. (2018). *Doslidnyk vazhkykh pytan vitchyznianoï istorii [Researcher of difficult questions of national history]*. <http://archives.gov.ua> Retrieved from http://archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_2_2017/23.pdf (data zvernennia 14.07.2018 r.) [in Ukrainian].
3. Mamontov, I.O. (2016) *Ukrainskyi natsionalistychnyi rukh u protystoianni antydemokratychnym rezhymam u 1920-kh – 1950-kh rr.: istoryko-pravove doslidzhennia [Ukrainian nationalist movement in the struggle against anti-democratic regimes in the 1920s-1950s: historical and legal research]*. Candidate's thesis. Lviv: Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnikha» [in Ukrainian].
4. Dzobak, V.V., Iliushyn, I.I., Kasianov, H.V. (2005). *Orhanizatsiia ukrainskyi natsionalistiv i ukrainska povstanska armii. Istorychni narysy [The organization of Ukrainian nationalists and the Ukrainian insurgent army. Historical Essays]*. Instytut istorii Ukrainy – Institute of History of Ukraine. S.V. Kulchytskyi (Ed.). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
5. Fedorenko, V.L., Bilyi, O.V., Dromov, S.V., Shutovych, V.V. (2008) *Problemy zakonodavchoho zabezpechennia reabilitatsii voiakiv Ukrainskoi povstanskoï armii, yaki postrazhdaly vid politychnykh represii radianskoï vlady [Problems of legislative provision of rehabilitation of Ukrainian insurgent army who suffered from political repressions of Soviet power]*. *Stratehichni priorytety – Strategic priorities*, 3(8), 16 [in Ukrainian].
6. Kuhutiak, M., Kobuta, S. (2008) *Polityko-pravovi pidstavy vyznannia OUN ta UPA voiuuichoïu storonoïu u Druhii svitovii viini [Political and legal grounds for recognition of the OUN and UPA as a warring party in the Second World War]*. *Halychyna – Galicia*, 14, 64 [in Ukrainian].
7. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro Uriadovu komisiiu z vyychennia diialnosti OUN-UPA» vid 12 veresnia 1997 r., № 1004 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the Government Commission for the Study of the OUN-UPA» of September 12, 1997, № 1004]*. <http://zakon0.rada.gov.ua> Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1004-97-%D0%BF> (data zvernennia 16.07.2018 r.) [in Ukrainian].
8. Kulchytskyi, S. *OUN-UPA: sprava v istyni, a ne v politychnii monopolii na mynule [OUN-UPA: It's a matter of truth, not a political monopoly on the past]*. <https://day.kyiv.ua> Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/oun-upa-sprava-v-istyni-ne-v-politichniy-monopolii-na-minule> (data zvernennia 10.07.2018 r.) [in Ukrainian].
9. Kulchytskyi, S.V. (2000). *Problema OUN-UPA: Poperednia istorychna dovidka [The problem of the OUN-UPA: Historical background]*. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy – Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
10. *Promizhnyi zvit robochoï hrupy dlia pidhotovky istorychnoho vysnovku pro diialnist OUN-UPA [Interim report of the working group to prepare a historical conclusion on the activities of the OUN-UPA]*. *Istorychnyi vysnovok pro diialnist OUN-UPA: Poperednii variant Historical conclusion on the activities of the OUN-UPA: Previous version*. (2000). Kyiv: Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

11. Hrytsenko, O. (2017) *Prezydenty i pamiat. Polityka pamiaty prezidentiv Ukrainy (1994-2014): pidgruntia, poslannia, realizatsiia, rezultaty* [Presidents and memory. Policy of the memory of the presidents of Ukraine (1994-2014): background, message, implementation, results]. Kyiv: «K.I.S.» [in Ukrainian].
12. *Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 14.10.2006 r., № 879/2006 «Pro vsebichne vyvchennia i obiektivne vysvitlennia diialnosti ukrainskoho vyzvolnoho rukhu ta spryiannia protsesu natsionalnogo prymyrennia»* [Decree of the President of Ukraine dated October 14, 2006, № 879/2006 «On comprehensive study and objective coverage of the activities of the Ukrainian liberation movement and promoting the process of national reconciliation».] <http://zakon3.rada.gov.ua> Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/879/2006> (data zvernennia 29.11.2018 r.) [in Ukrainian].
13. Viedenieiev, D., Bystrukhin, H. (2007) *Viiskova diialnist rukhu OUN ta UPA u yikh protyvnikiv u svitli norm mizhnarodnoho humanitarnoho prava* [Military activity of the OUN and UPA movement and their opponents in the light of the norms of international humanitarian law]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo - Entrepreneurship, economy and law.* 4, 128 [in Ukrainian].
14. *Proekt Zakonu Ukrainy «Pro pravovyi status uchasykiv borotby za nezalezhnist Ukrainy 20-90-kh rokiv XX st.» vid 10.01.2008 r.* [Draft Law of Ukraine «On the Legal Status of the Participants of the Struggle for the Independence of Ukraine 20-90-ies of the XX Century.» Dated 10/01/2008]. <http://w1.c1.rada.gov.ua> Retrieved from URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31295 (data zvernennia 22.07.2018 r.) [in Ukrainian].
15. Zashkilniaka, L. (2009). *Istorychni mify i steoretypy ta mizhnatsionalni vidnosyny v suchasni Ukraini* [Historical myths and stereotypes and interethnic relations in modern Ukraine]. NAN Ukrayiny, Instytut ukrayinoznavstva im. I. Kryp'yakevycha – National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Ukrainian Studies them. I. Kryp'yakevich. Lviv: Instytut ukraїnoznavstva im. I. Kryp'yakevycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].
16. *Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty* [Ukrainian Institute of National Remembrance]. <http://upa.in.ua> Retrieved from http://upa.in.ua/book/page_id=6/ (data zvernennia 28.09.2018 r.) [in Ukrainian].
17. *Pro Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty* [About the Ukrainian Institute of National Remembrance]. www.memoru.gov.ua. Retrieved from www.memoru.gov.ua/254htm (data zvernennia 24.10.2018 r.) [in Ukrainian].
18. *Ukaz Prezidenta Ukrainy № 400/2006 vid 17.05.2006 r. «Pro nadannia «Derzhavnomu istoryko-memorialnomu zapovidnyku «Bykivnianski mohyly» statusu natsionalnoho»* [Decree of the President of Ukraine № 400/2006 dated May 17, 2006 «On the provision of the status of national» to the State Historical and Memorial Preserve «Bykovnya Graves»]. <https://www.president.gov.ua> Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/4002006-4226> (data zvernennia 13.11.2018 r.); *Postanova Kabinetu Ministriv vid 13 chervnia 2007 r. № 820 «Pro nevidkladni zakhody shchodo podalshoho rozvytku Natsionalnogo istoryko-memorialnogo zapovidnyka «Bykivnianski mohyly»* [Resolution of the Cabinet of Ministers dated June 13, 2007, № 820 «On urgent measures for the further development of the National Historical and Memorial Reserve» Bykovnyansk graves»]. <http://zakon5.rada.gov.ua> Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/820-2007-p> (data zvernennia 23.08.2018 r.) [in Ukrainian].
19. Papakin, H.V. (2012) *Ukrainski vyzvolni zmahannia 1939-1956 rokiv: dzhereloznavchyi aspekt* [Ukrainian liberation struggles of 1939-1956: source-study aspect]. Instytut istoriyi Ukrayiny, NAN Ukrayiny – Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
20. Shapoval, Yu. (2006) *Dolia yak istoriia: [vyznachni podii v istorii Ukrainy XX stolittia i rol v nykh predstavnykiv ukrainskoho politykumu]* Instytut politychnykh i etnonatsionalnyi doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy, Tsentr istorychnykh doslidzhen. Kyiv: Geneza, 163, 404 [in Ukrainian].
21. Kyrydon, A.M. (2013).. *Natsionalna istorychna pamia* [National Historic Memory: Dictionary of Key Terms]. Kyiv: DP «NVU «Priorytety» [in Ukrainian].
22. Viedenieiev, D.V., Bystrukhin, H.S. (2007) «Povstanska rozvidka diie tochno y vidvazhno...». [Insurgent intelligence operates precisely and courageously ... «]. *Dokumentalna spadshchyna pidrozdiliv spetsialnogo pryznachennia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv ta Ukrainskoi povstanskoї armii. 1940-1950-ti roky-* Documentary heritage of the special units of the Organization of Ukrainian Nationalists and the Ukrainian Insurgent Army. 1940-1950s Kyiv: «K.I.S.» [in Ukrainian].
23. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro utvorennia Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty» vid 12.01.2011 r., № 8.* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the Establishment of the Ukrainian Institute of National Memory» dated January 12, 2011, №8.] <http://zakon2.rada.gov.ua> Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/8-2011-p> (data zvernennia 24.09.2018 r.) [in Ukrainian].

24. *V Instytuti natsionalnoi pamiati nove kerivnytstvo [In the Institute of National Remembrance a new leadership]*. <http://www.istpravda.com.ua> Retrieved from <http://www.istpravda.com.ua/short/2014/03/26/142108/> (data zvernennia 06.08.2018 r.) [in Ukrainian].
25. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Deiaki pytannia Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiati» vid 12 lystopada 2014 r., № 684. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Some Issues of the Ukrainian Institute of National Remembrance» dated November 12, 2014, № 684]*. <http://zakon3.rada.gov.ua> Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-p> (data zvernennia 18.10.2018 r.) [in Ukrainian].
26. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Polozhennia pro Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiati» vid 12 lystopada 2014 r., № 684. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «Regulations on the Ukrainian Institute of National Remembrance» dated November 12, 2014, № 684.]*. <http://zakon3.rada.gov.ua> Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-p> (data zvernennia 30.11.2018 r.) [in Ukrainian].
27. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zminy do statti 6 Zakonu Ukrainy «Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu» shchodo posylennia sotsialnoho zakhystu uchasyukiv borotby za nezalezhnist Ukrainy u XX stolitti», № 2640-VIII vid 06.12.2018 r. [Law of Ukraine «On Amendments to Article 6 of the Law of Ukraine» On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection «in relation to strengthening social protection of participants in the struggle for Ukraine's independence in the XX century», №. 2640-VIII dated 06.12.2018.]*<https://zakon.rada.gov.ua> Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2640-19> (data zvernennia 19.02.2019 r.).

Стаття надійшла до редакції 23.01.2019.